Csontváry, a hazatalált hungarikum

2015 július 23. Flag

Szöveg méret

90
Mentés

- 0

Értékelés kiválasztása Még nincs értékelve

Mérték

?rült patikus – mondta róla jól értesült nagybátyám, de anyám rajongott érte, így két bekeretezett Csontváry-reprodukció is díszítette a falusi házunk nappaliját.

Érdekes módon nem a sztárfestmények, a taorminai színházzal vagy a mostari íves török híddal – bár az utóbbi

helyszín megegyezett: az egyik a jajcei vízesést, a másik a mostari „tavaszvirágzást” ábrázolta.

A hetvenes-nyolcvanas évekre különc fest?nk végképp megnyerte a kezdetben reménytelennek látszó évszázados küzdelmet: autodidakta zsenialitása leszivárgott az ínyenc értelmiségi hódolóktól a széles tömegekhez; népszer?sége csak Munkácsyéhoz volt mérhet?. Falusi és kisvárosi nappalik tízezreiben függtek ezek a sosem volt színvilágú reprók, sokszor az esküv?i fotók és a szentképek mellett, egy-egy futó pillanatra elgondolkodtatva az embereket az egyszeri élet örömteliségér?l és mulandóságáról. Nem csoda, ha húszas éveim elején debreceni egyetemistaként miattuk zarándokoltam el Pécsre: eredetiben akartam látni ?ket.

Csontváry Kosztka Tivadarnak életm?-kiállítása nyílt a budai Várban, s a magam részér?l ezt konszolidációs jelenségnek tartom; olyan pillanatnak, amikor egy nemzet, amely igyekszik újfent a kezébe venni saját sorsát, széttekint, s kezdi leltárba venni rejtett és nyilvánvaló értékeit. Csontváry társtalan m?vészete is afféle hazatalált hungarikum: minden ellene szólt, hogy ez az életm? fennmaradjon (a m?vek egyharmada ma is lappang), s most mégis a lehet? legnagyobb teljességben, együtt látható. Mégpedig szimbolikus helyszínen, a valahai Honvéd F?parancsnokság épületében, melynek golyó lyuggatta falai kínosan hosszú évtizedeken át éktelenítették a patinás világörökségi környezetet, a sokfordulós, rendre medd?nek bizonyuló építészeti pályázatok pedig csak a botránykrónikák lapjait szaporították. Jelképesnek tekinthet? tehát, hogy a Várgondnokság döntése alapján a megújult m?emlék éppen egy átfogó Csontváry-tárlattal debütál a nagyközönség el?tt: nyilván az volt a szándék, hogy a min?séget min?séggel párosítsák.

Mindig sejtettem, hogy a Csontváry csakis vad romantikus m?vésznév lehet, s a Kosztka Mihály Tivadar a valódi. A kisszebeni születés? fiúcska a Monarchia tipikus szülötte; magyarul tanulni az alföldi rokonsághoz küldték. A gyógyszerészet mellett jogot is hallgatott, s harminchét éves volt már (jegyezzük meg a nevezetes napot: 1880. október 13-a; s a helyszínt: a gácsi Vörös Kereszthez címzett patika lépcs?je), amikor látomása támadt. 1913-as önéletírása szerint megjelent a tenyerében egy fényes háromszög, a feje fölül pedig hangot hallott: „Te leszel a világ legnagyobb napútfest?je, nagyobb Raffaelnél!” Az elhivatást komolyan vette, elkezdte az önképzést (meg

tanult azért többek között Hollósy Simontól is Münchenben), s a sors fura fintora, hogy amikor Itáliában szembetalálkozott Raffaello m?veivel, nem volt különösebben elragadtatva e „természett?l elüt?” alkotásoktól. S hogy a végül kialakult Csontváry-festészet elüt-e vagy sem a természett?l, ki-ki eldöntheti.

Jómagam úgy gondolom, minden zseniális alkotó a maga módján teremti újra a természetet – ha úgy tetszik: természetesen. Nekem ez a stílus valami titokzatos asszociációkat követve Chagallra és Magritte-re rímel; vagyis hát inkább ?k rímelnek Csontváryra. Utóbbinak már 1907-es párizsi kiállítása zajos siker volt – mintha hájjal kenegetnének bennünket, amikor Picasso ezzel kapcsolatos elragadtatását idézzük. Az anekdota szerint olyasmi hagyta el a száját a tárlat láttán, miszerint nem is tudta, hogy rajta kívül más nagy fest? is m?ködik a korabeli Európában…

Persze Csontváry a saját hazájában nem lehetett próféta: még az 1916-os koronázás megfestésér?l is lecsúszott. (Pedig érdekes találkozás lehetett volna: hogyan látja Kós Károly koronázási díszleteit…) A katolikus hitet máskülönben elhagyó, mindinkább a skizofrénia jegyeit mutató fest?t aligha a mögöttes ideológiai tartalom, hanem a nagyszabású látvány izgathatta. Ezért volt kedvenc helyszíne az elképeszt? fekvés? Selmecbánya vagy a Tarpataki-vízesés a Tátrában. S ezért vágott neki újra meg újra a Balkánnak és a mediterrán vidékeknek is: libanoni, nápolyi, athéni képei nemcsak a színviláguk által kapcsolódnak az ókori el?zményekre települ? kultúrákhoz, hanem a monumentalitás és az emberi életen túlmutató der? keresésében is. Ha a természet e lebilincsel? színpadiasságára tekintünk, megsejthetjük, mi is az a megfoghatatlan napút… Pedig ha a fizikai valójában is monumentális méret?, a baalbeki naptemplomot ábrázoló festménye el?tt állunk, már érezni, hogy megbomlott a harmónia: a világháborúzó XX. század felülírja az id?tlen látomásokat. Halála után Csontváry vásznait kis híján kocsiponyvának vesztegette el az értetlen rokonság, s csupán Gerlóczy Gedeon építész közbelépésének köszönhet? (ma közös emléktáblájuk is van), hogy megmenekült e páratlan hungarikum.

Fest?nk a Tanácsköztársaság idején halálozott el: valószín?leg éppúgy éhen halt, mint 1945-ben Szabó Dezs?. A kommunisták egyiket sem kedvelték – m?veik korántsem a szocialista realizmus diadalát zengték. Rákosiék 1950-ben tömegsírba temettették az óbudai temet?ben, mert a rokonság nem újította meg a sírbérletet, az állam meg nem áldozott rá. Legyen ez a várbéli életm?-kiállítás kései elégtétel egy magára találó nemzet részér?l.

www.napigazdasag.hu - Csontos János

Tisztelt olvasók! Legyenek olyan kedvesek és támogassák "lájkukkal" a **Flag Polgári Magazin** facebook oldalát, a következ? címen: https://www.facebook.com/flagmagazin
- Minden "lájk számít, segíti a magazin m?ködését!

Köszönettel és barátsággal!
www.flagmagazin.hu

Tisztelt olvasók!
Legyenek olyan kedvesek és támogassák "lájkukkal" a **Flag Polgári Magazin** Twitter oldalát a következ? címen: https://twitter.com/syracuse73. illetve a Facebook oldalát pedig az alábbi címen: https://www.facebook.com/flagmagazin
- Minden "lájk számít, segíti a magazin m?ködését!

Köszönettel és barátsággal!

www.flagmagazin.hu

Ajánló